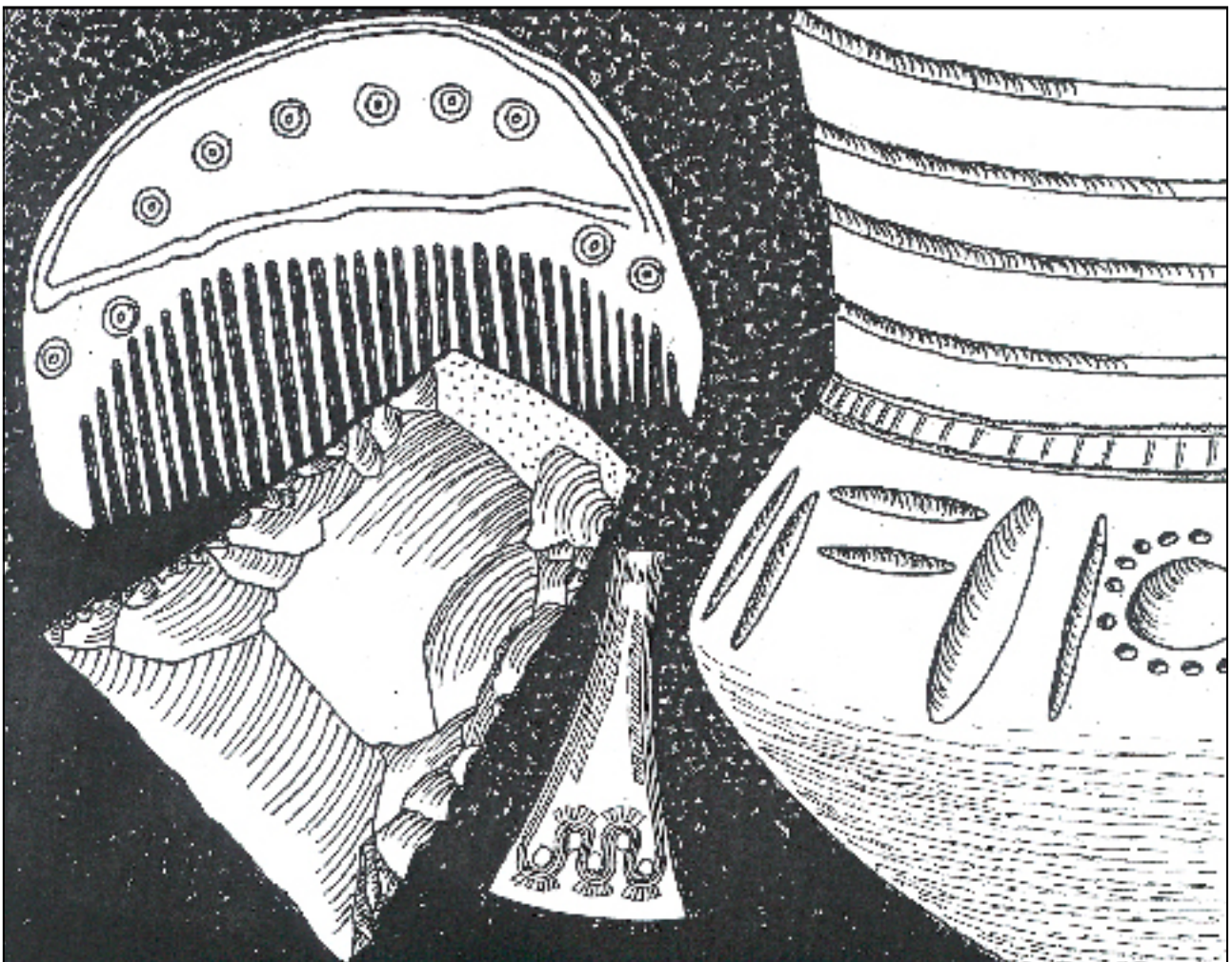

Arkeologi i Bur

Torslanda 85 och 89 | Bur 1:1 och Skogen 1:1 | Boplatser
Förundersökningar i form av schaktningsövervakningar | Göteborgs kommun

Else-Britt Filipsson och Magnus von der Luft

ARKEOLOGISK RAPPORT FRÅN
GÖTEBORGS STADSMUSEUM
ISSN 1651-7636
© Göteborgs stadsmuseum 2011
Norra Hamngatan 12
411 14 GÖTEBORG
www.stadsmuseum.goteborg.se

REDAKTION
Else-Britt Filipsson
Mona Lorentzson
Ulf Ragnesten

OMSLAGETS GRAFISKA FORM
Mimmi Andersson
Teckning: Hans Dillner

TOPOGRAFISKA OCH EKONOMISKA KARTAN
© Lantmäteriverket. Medgivande 507-98-3211

KARTOR FRÅN STADSBYGGNADSKONTORETS DATABAS
© Göteborgs Stadsbyggnadskontor

FORNLÄMNING TORSLANDA 85 och 89

Arkeologiska förundersökningar, boplatser

Under fyra dagar i april och maj 2006 utförde arkeologer från Göteborgs stadsmuseum förundersökningar i form av schaktningsövervakning i anslutning till boplatserna Torslanda 85 och Torslanda 89 i Göteborgs kommun. Schaktningsövervakningen föranleddes av nedläggning av högspänningskabel. Dessutom utfördes en mindre förundersökning i anslutning till To 85, inom sträckningen för en arbetsväg.

I schakten i anslutning till To 85 påträffades fynd dels i och direkt under matjorden, dels i en överlagrad kontext. Under schaktningsövervakningen i anslutning till To 89 påträffades en hård samt ett fyndmaterial.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens beslut nr:	431-53486-2005
GSM dnr:	1535/05 5331
Uppdragsgivare:	Göteborg Energi AB
Läge:	Bur 1:1, Skogen 1:1, fig 1 och 2
Ekonomisk karta:	7B 1c = 7112
Koordinater i rikets nät:	X 6406,92 / Y 1260,45 X 6406,40 / Y 1260,68
Grävningsorsak:	Nedläggning av högspänningskabel
Grävningsinstitution:	Göteborgs stadsmuseum
Tidpunkt för undersökning i fält:	2006-04-19, 2006-05-03, 2006-05-15, 2006-05-17
Undersökt yta:	78 resp. 186 m ²
Antal arkeologtimmar i fält:	16 resp. 11
Antal maskintimmar:	7
Platsledare:	Magnus von der Luft
Övriga deltagare i fält:	Thomas Johansson
GSMA nr:	050044 To 89, 050050 To 85

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Fornlämningarna To 85 och 89 är boplatser belägna i Torslanda socken på västra Hisingen. De ligger på östra sidan av ett mindre bergsparti, öster om berget och fornlämningarna är terrängen flackare och utgörs idag av jordbruksmark. Fornlämningsmiljön i närområdet består av ett antal boplatser/fyndplatser, varav de flesta är daterade till stenåldern (To 84, 86, 87, 88, 90 och 113). Dessutom återfinns enstensättning (To 61), ca 150 m nordväst om To 89.

UTSEENDE FÖRE UNDERSÖKNING

Boplats To 85 ligger i en svag sluttning åt sydväst mellan två lägre bergspartier. Den är belägen mellan 18-26 m ö h. Förundersökningsområdet löper i norr genom ett mindre skogsparti, för att efter en stenmur övergå i åkermark. Den undersökta ytan är belägen något lägre i terrängen än markeringen för fornlämningen i fornlämningsregistret, mellan ca 16-19 m ö h.

To 89 är belägen i en sandig nordostsluttning, mellan 10-31 m ö h. Förundersökningsområdet är beläget i dess lägsta partier, mellan 7-13 m ö h. Ytan utgörs idag av en mindre grusväg samt vägkanten direkt öster om vägen i den norra delen. Vägen utgör i fornlämningsregistret fornlämningens östra gräns.

TIDIGARE FYND OCH UNDERSÖKNINGAR

Fornlämningarna To 85 och 89 har före de aktuella förundersökningarna aldrig varit föremål för arkeologiska undersökningar. Dock har det under 1900-talets första hälft insamlats en del fynd från To 85. På boplatsen To 89 har det insamlats i början av 1900-talets första hälft men även år 1973. Fynden från To 85 utgörs av 4 kärnor, 1 spån, 1 borr, 1 avslag med facetter, möjligen slipad på ena ytan, 1 avslag med tillknackning, samt 9 avslag (GAM 10424-29, 54351-52). Från To 89 har ytplockats 3 kärnor, 8 spån, 1 kniv, 2 avslag med retusch, 1 avslag med tillknackad kant samt 46 avslag (GAM 10430-36, 27842-44, 53372-74, 49210, 69286).

MÅLSÄTTNING

Förundersökningen syftade till att klarlägga fornlämningens art, datering och utbredning inom ledningssträckningen, för att därefter ligga till grund för Länsstyrelsens vidare ärendehantering.

UNDERSÖKNINGSMETOD

Äldre kartmaterial studerades för att om möjligt se förändringar i jord använt och för att se eventuella fornminnesindikerande anmärkningar. Kartstudierna gav sparsamt med information om fornlämningsområdet. På 1930-talets ekonomiska karta låg den yta som grävdes vid To 85 till största del i utmark i form av skogs- och bergsmark.

Inom förundersökningsområdet för arbetsvägen nordväst om To 85 upptogs fem schakt med grävmaskin. På åkerpartiet sydväst om fornlämningen undersöktes schaktet för den framtida ledningen.

Inom den norra delen av ledningssträckningen vid To 89 undersöktes ledningsdragningen i takt med det pågående schaktningsarbetet. Här låg schaktet öster om vägen och det var därför oproblematiskt att ha sträckor öppna under längre tid. I

den södra delen löper ledningen i befintlig väg och därför öppnades endast schakten på ett sätt som innebar att vägen inte skulle behöva stängas av för trafik.

Grävningsarbetet utfördes i tunna skikt vilka genomgicks för hand. Schakten dokumenterades och fynd insamlades utifrån iakttagen lagertillhörighet.

GRÄVNINGSIAKTTAGELSER

To 85

I samtliga sex schakt utom S3 påträffades slagen flinta. Flintan påträffades dels i matjorden eller direkt därunder i en siltig lera och dels i en överlagrad kontext. Överlagringen bestod av ett ca 45-60 cm tjockt lager som huvudsakligen utgjordes av en siltig lera. Fynden från de övre lagren utgjordes av 1 knacksten, 1 avslag med retusch och 9 avslag. De överlagrade fynden bestod av 2 övriga kärnor, 1 avslag med retusch samt 14 avslag. Merparten av fynden framkom i S5 och S6 som är belägna närmast den i fornlämningsregistret markerade ytan för To 85. Fynden avtog successivt söderut i S6. fig 3

To 89

Utmed den planerade ledningsdragningen öppnades sammanlagt tretton schakt med grävmaskin. Av dessa var de sju första sammanhängande och löpte på den östra sidan om en mindre grusväg (S1-S7). De resterande schakten (S8-S13) upptogs med ett visst avstånd mellan varandra i grusvägen.

Under schaktningen påträffades en hård i den norra delen av S4. Hården var ca 0,8 x 0,9 m stor och var ca 0,18 cm djup. Ett kolprov insamlades för eventuell framtida datering. Dessutom påträffades slagen flinta i de flesta av schakten (S1-S6, S8 & S13). Fynden framkom direkt under matjorden i ett grusigt lager och utgjordes av 1 avslag med inhak, 1 avslag med retusch, 1 spånfragment, 50 avslag, 1 övrig kärna, 1 keramikskärva samt 1 bit bränd lera. Fig 4

NATURVETENSKAPLIGA BESTÄMNINGAR

Ett kolprov insamlades från hården A1 i norra delen av S4 inom To 89. Inga medel för ¹⁴C-datering fanns emellertid avsatta, varvid ingen datering genomförts.

FYNDBESKRIVNING

Fynden som påträffades under förundersökningen av To 85 framkom i två skilda kontexter. Fynden från de övre lagren utgjordes av 1 knacksten, 1 avslag med retusch och 9 avslag. Flinta visade inga spår av svallning eller patinering. De överlagrade fynden bestod av 2 övriga kärnor, 1 avslag med retusch samt 14 avslag. Bland de överlagrade fynden fanns flera patinerade och lätt svallade flintor. Från

de båda kontexterna insamlades även 40 bitar övrig flinta till en vikt av drygt 1,0 kg.

Fynden från To 89 utgjordes av 1 avslag med inhak, 1 avslag med retusch, 1 spånfragment, 1 övrig kärna, 50 avslag, 1 keramiskärva samt 1 bit bränd lera. Dessutom påträffades 47 bitar övrig flinta till en vikt av drygt 3,3 kg. En ganska hög andel av fynden var patinerade och/eller svallade.

Flintan har sorterats enligt "Sorteringsschema för flinta..." (Andersson et al. 1978).

TOLKNING OCH DATERING

Fynden från fornlämningarna To 85 och 89 lämnar inga säkra uppgifter kring datering. Möjligen går det utifrån resonemang kring strandlinjens fluktuationer under förhistorisk tid säga något om fornlämningarnas kronologiska hemvist.

To 85 är belägen mellan 18-26 m ö h och den förundersökta ytan något lägre, mellan 16-19 m ö h. De överlagrade fynden i S2, S5 och S6 måste ha deponerats på platsen innan havet under de transgressiva faserna under mellanmesolitikum steg över 18-19 m ö h. Detta innebär en ungefärlig datering till tiden före 7500 cal BC, alltså tidigt mellanmesolitikum. Om vi förutsätter att de fynd som inte framkom i den ovannämnda kontexten ändå representerar en strandnära aktivitet efter transgressionsmaximum bör de härstamma från senmesolitisk tid, ca 4500 cal BC.

To 89 är belägen mellan 10-31 m ö h medan ytan som förundersökts ligger mellan 7-13 m ö h. En relativt stor andel av fynden uppvisar tydlig svallning och patinering. Då fynden inte påträffades i ett överlagrade sammanhang bör de således vara deponerade på platsen efter den postglaciala transgressionen. Den förundersökta ytan låg dock under vatten fram till ca 3000 cal BC, varefter den successivt torrlades. Omkring 1000 cal BC bör hela den förundersökta ytan ha legat på torra land. Fynden har således förmodligen avsatts på platsen någon gång under perioden mellan neolitikum-äldre bronsålder.

ANTI-KVARISK BEDÖMNING

Inom den aktuella ledningsdragningen kvarstår inga hinder för arbetsföretaget.

Lagskyddet kvarstår dock för de delar av fornlämningen som inte berörts av förundersökningen.

LITTERATUR

Andersson, S. et al. 1978. Sorteringsschema för flinta. *Fyndrapporter 1978*.

Påsse, T. *An empirical model of glacio-isostatic movements and shore level displacement in Fennoscandia*. SKB R – 01 - 41. Swedish Nuclear Fuel and Waste Management Co. Stockholm. 1 – 59.

Bilaga 1

Schaktbeskrivning, förundersökning Torslanda 85

S 1

2,0 x 5,0 m NV - SO

Lager

0 – 0,15 Torv och mylta

0,15 – 0,30 Ljusbrun siltig lera (enstaka fynd)

0,30 – 0,60 Ljusbrun lera

0,60 - Berg

Beskrivningen gäller sydöstra änden av S 1. I nordväst kommer berg efter 0,10 m.

S 2

1,8 x 4,0 m NNV - SSO

Lager

0 – 0,15 Torv och mylta

0,15 – 0,30 Lerig silt (enstaka fynd)

0,30 – 0,40 Sand (enstaka fynd)

0,40 – 0,55 Lera (enstaka fynd)

0,55 – 0,60 Sand

0,60 – 0,70 Lera

0,70 – 0,80 Lerblandad sand

0,80 – 1,10 Lerig silt

1,10 – 1,50 Lera, enstaka stenar

S 3

1,9 x 6,0 m NNV – SSO

Lager

0 – 0,50 Torv och mylta (blöt och sumpig)

0,50 – 0,65 Sand

0,65 – 0,90 Lera

Inga fynd

S 4

1,8 x 5,0 m N – S

Lager

0 – 0,35 Torv och mylta

0,35 – 0,50 Lerblandad silt (fynd)

0,50 – 0,85 Lera (fynd)

0,85 – 1,15 Sand

1,15 – 1,35 Lera

1,35 – 1,55 Sandig grus

1,55 - Berg

S 5

1,80 x 5,0 m N – S

Lager

0 - 0,35 Torv och mylta
0,35 - 0,80 Siltig lera
0,80 - 1,05 Sandigt siltlager, aningen grusigt (fynd)
1,05 - 1,40 Lera

Schaktbeskrivning, schaktningsövervakning Torslanda 89

S 1

1,6 x 8,0 m

Lager

0 - 0,10 Matjord
0,10 - 0,20 Brunt grus (fyndförande)
0,20 - Lera

S 2

1,6 x 9,5 m

Lager

0 - 0,14 Matjord
0,14 - 0,26 Brunt grus (fyndförande)
0,26 - Lera

I mitten av schaktet stört och igenfyllt med krossten. Dock endast i lager 1 och 2.

S 3

1,6 x 9,5 m

Lager

0 - 0,15 Matjord
0,15 - 0,20 Brunt, lätt humöst grus (fyndförande)
0,20 - Lera

S 4

1,6 - 9,8 m

Lager

0 - 0,10 Matjord
0,10 - 0,18 Brunt grus (fyndförande, anläggning)
0,18 - Lera

A 1 - Härd

Ca 0,80 x 0,90 m

Anläggning påträffades ca 0,20 m i på S 4 invid kanten till S 3. Den visade sig vara packad med sten, till stor del skörbränd. Anläggningen innehöll även stora mängder sot och kolfragment. Fyllningen var svart till färgen. Vid genomgrävning konstaterades anläggningen vara ca 8 cm djup. Anläggningens ovandel schaktades bort så troligtvis var den ca 10 cm djupare än vad som framkom vid genomgrävningen. Kolprov insamlades.

S 5

1,6 x 9,0 m

Lagerföljd:

0 - 0,18 Matjord
0,18 - 0,24 Brun sandigt grus (fyndförande)

0,24 - Siltig lera

S 6

1,6 x 11,5 m

Lagerföljd:

0 – 0,10 Makadam och annat vägfyller (fyndförande)

0,10 – 0,24 Vägfyller omrört med lera (fyndförande)

Schaktet grävdes i vägsträckning.

S 7

1,6 x 10,0 m

Lagerföljd:

0 – 0,20 Påförda massor

Förmodligen är stora delar av denna markyta utschaktat för att jämna ut sluttningen då vägen anlades. Inga fynd.

S 8

1,6 x 10,6 m

Lagerföljd:

0 – 0,14 Påförda massor

0,14 – 0,20 Hård packad sandjord (fyndförande)

0,20 – 0,24 Siltig lera

I östra delen av schaktet fanns ett ca 5 cm tjockt lager innehållande sot och kolfläckar med inslag av brända lerfragment. Detta lager påträffades mellan L 1 och 2.

S 9

1,6 x 4,8 m

Lagerföljd:

0 – 0,10 Påförda massor

0,10 – 0,20 Lera

Eventuellt är detta område utschaktat vid anläggande av nuvarande väg. Inga fynd.

S 10 – 11 – 12

Dessa schakt innehöll påförda massor ned till ca 0,10 m djup, därefter följde ett tunt lerlager och därefter berg. Inga fynd.

S 13

1,6 x 3,30 m

Lagerföljd:

0 – 0,19 Modernt fyller

0,19 – 0,34 Äldre stensatt väg (fyndförande)

0,34 – 0,44 Stenig grus (fyndförande)

0,44 – 0,55 Sand med stenar

En del av stenpackningen i L 2 rensades fram och fotades i plan.

Fyndtabell för To 85

GSMA

050050: Grävningseenhet		Sakord	st	gr	Material	Beskrivning
001	S1	Avslag	2	11	Flinta	
002	S2	Avslag	1	4	Flinta	
003	S2	Avslag med retusch	1	27	Flinta	Lätt svallat, delvis med cortex
004	S4	Knacksten	1	181	Flinta	I två delar (fragment)
005	S4	Avslag	1	5	Flinta	
006	S5	Avslag med retusch	1	19	Flinta	Kraftigt svallat
007	S5	Övrig kärna	1	87	Flinta	Patinerad och lätt svallad
008	S5	Övrig kärna	1	410	Flinta	Patinerad och lätt svallad
009	S5	Avslag	9	30	Flinta	Tre patinerade, tre svallade varav 2 patiner
010	S6	Avslag	5	16	Flinta	Ej svallade eller patinerade
011	S6	Avslag	5	270	Flinta	En patinerad och fyra lätt svallade

Fyndtabell för To 89

GSMA

050044: Grävningseenhet		Sakord	st	gr	Material	Beskrivning
001	S1	Avslag	14	80	Flinta	Fyra patinerade, varav två svallade
002	S1	Keramik	1	18	Keramik	
003	S2	Avslag	6	153	Flinta	Ett lätt svallat
004	S3	Avslag	2	10	Flinta	
005	S4	Övrig kärna	1	84	Flinta	
006	S4	Avslag	7	94	Flinta	Fyra svallade varav två patinerade
007	S4	Bränd lera	1	5	Lera	
008	S5	Avslag	4	51	Flinta	Tre vitpatinerade varav en svallad
009	S6	Spånfragment	1	2	Flinta	
010	S6	Avslag	6	74	Flinta	Två svallade
011	S6	Avslag med inhak	1	11	Flinta	
012	S8	Avslag	2	5	Flinta	Ryggspånsliknande
013	S13	Avslag med retusch	1	6	Flinta	
014	S13	Avslag	9	128	Flinta	Fem svallade och sex patinerade

Fig. 1. Platsen för fornlämningarna Torslanda 85 och 89. Blå kartan, skala 1:100 000.

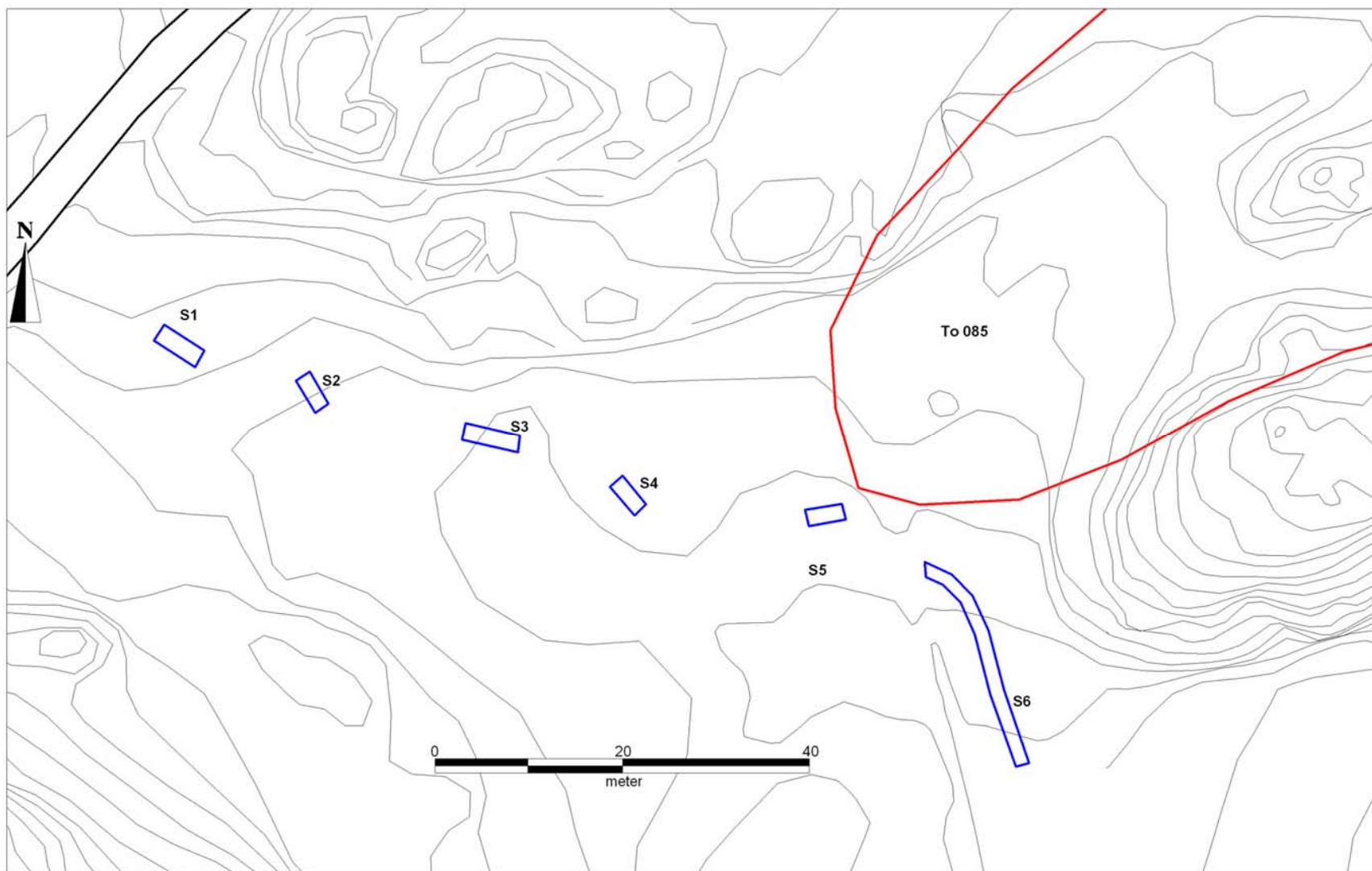

Fig. 3. Plan över schakten på fornlämning Torslanda 85.

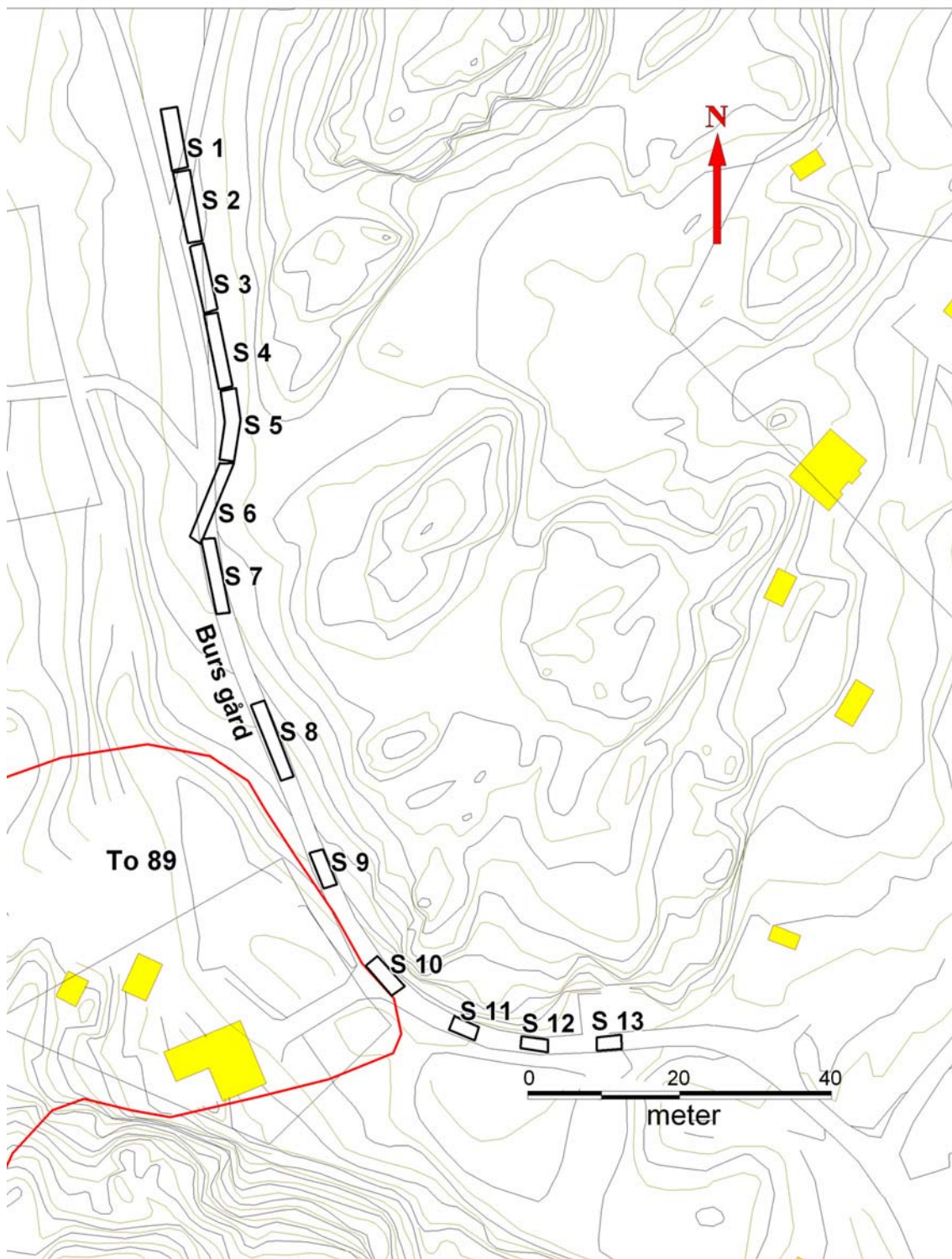

Fig. 4. Plan över schakten på fornlämning Torslanda 89.